

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНІ ВЛАСТИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПТНЗ

Веронія Мартинюк

Чернівецьке вище комерційне училище КНТЕУ

Анотація. У статті розглядаються наукові підходи до трактування поняття «освітнє середовище» у системі професійно-технічної освіти. Визначаються характеристики і джерела інноваційного освітнього середовища ПТНЗ. Обґрунтовується актуальність створення мультилінгвального виробничого середовища для професійно-технічних закладів західного регіону України. Досліджуються особливості мультилінгвального навчально-виробничого середовища у системі ПТНЗ. Презентується авторський підхід до організації навчального процесу у професійному училищі – мультилінгвальне навчально-виробниче проектування. Ідентифікується поняття «навчально-виробниче проектування». Визначається його триєдина мета. Встановлюються категоріальні ознаки, обґрунтовується доцільність імплементації та визначаються трансдисциплінарні характеристики мультилінгвального навчально-виробничого проектування у ПТНЗ західного регіону України. Описуються особливості організаційного менеджменту такого типу проектування. Прогнозується доцільність перспективи дослідження впливу аудиторного простору на формування трансдисциплінарного мультилінгвального навчально-виробничого середовища.

Ключові слова: трансдисциплінарність, мультилінгвальне навчально-виробниче проектування, навчально-виробниче середовище ПТНЗ.

Веронія Мартинюк

ТРАНСДИСЦИПЛИНАРНЫЕ СВОЙСТВА ИННОВАЦИОННОЙ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ПТУЗ

Аннотация. Исследуются особенности мультилингвальной учебно-производственной среды ПТУЗ. Представляется авторский подход к организации учебного процесса в профессиональном училище – мультилингвальное учебно-производственное проектирование. Устанавливаются категориальные признаки, обосновывается целесообразность имплементации, определяются трансдисциплинарные характеристики мультилингвального учебно-производственного проектирования в ПТУЗ.

Ключевые слова: *трансдисциплинарность, мультилингвальное учебно-производственное проектирование, учебно-производственная среда ПТУЗ.*

Veronia Martynyuk

*TRANSDISCIPLINARY CHARACTERISTICS OF INNOVATIVE
EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN VOCATIONAL SCHOOLS*

Abstract: The article under review deals with the problem of innovative educational environment in the sphere of vocational schools and professional colleges. The paper starts with the novelty and topicality of the issue in question. It makes an attempt to eliminate a very serious scientific, theoretical and practical contradiction that is observed in the Ukrainian educational environment – the present conventional educational practices at vocational schools and a powerful pressure of global innovative educational trends. The author investigates the concept of transdisciplinarity and its didactic potential when applied to multilingual projects sporadically implemented in the educational environment of vocational schools. It is stated that when studying multiple levels of vocational curriculum, professional realization, language communication reality simultaneously, transdisciplinary work provides an intriguing potential to invigorate scholarly and scientific inquiry both in and outside specific educational environment of vocational schools. The paper introduces a new approach to educational process organization – a transdisciplinary multilingual project. As it dares to be a new type of project in a present day project classification, scientific understanding of this innovative

phenomenon is needed. Numerous theoretical investigations and practical observations prove the idea that multilingual group projects have different advantages. Group projects cover broader problems, they are more likely to reach an integration of the results from different sub-problems. In case of foreign language learning through industrial training the author presents the idea of combining basic characteristics of transdisciplinarity, foreign language learning methodology, projectivity, students' institutional practice and industrial training to reach a number of didactic objectives. The paper makes an attempt to justify the idea that a transdisciplinary multilingual project meets the requirements of the innovative educational environment whereas a target foreign language is not an end in itself but an instrument of transdisciplinary educational goals achievement. In order to distinguish transdisciplinary multilingual projects in the educational environment of vocational schools, the paper includes their description, theoretical justification of their practical value, and didactic expediency. The paper shows that the above stated transdisciplinary approach to organize multilingual projects at vocational schools and professional colleges provokes intellectual lability, zest for professional and language learning enhancement, to say nothing about new experiments in the field of teaching foreign languages for professional purposes.

Key words: *transdisciplinarity, multilingual projects, learning through industrial training, educational environment, vocational school.*

Постановка проблеми. Освітнє середовище професійно-технічного навчального закладу (ПТНЗ) переживає складні часи перебудови. З одного боку – накопичено величезний, якісний досвід виховання представників робітничих професій. З іншого – зростає попит на абсолютно нового, інноваційного працівника, який буде озброєним не тільки практичними навичками, але й фаховими знаннями теоретичного, більш високого рівня. Фахівець нового типу повинен бути готовим до жорстких стандартів

швидко змінюваного сьогодення. А без знання іноземних мов ці вимоги витримати неможливо.

Викликом сьогодення на усіх рівнях інноваційного освітнього простору ПТНЗ стало впевнене володіння іноземною мовою у професійному середовищі. Особливо це актуально для навчальних закладів, що розташовані у прикордонних районах України. До прикладу, на території Чернівецької обл. велика кількість населення, а от же і учнів ПТНЗ, вільно спілкується румунською, російською та молдавською мовами. Інтенсивна транскордонна комунікація різко збільшила попит на знання іноземних мов – англійської, румунської, італійської, польської. Зрозуміло, що завданням інноваційного менеджменту таких ПТНЗ стало успішне розв'язання проблеми мультилінгвізму на мікро та макро рівнях.

Крім того, вчителям іноземних мов за професійним спрямуванням, які працюють у системі ПТНЗ, доводиться розглядати складну морально-етичну колізію: що викладати – іноземну мову, відірвану від проблем виробничої сфери, чи самостійно вивчати підручники зі спецдисциплін і поповнювати свої прогалини у вузько професійній термінології, щоб якомога якісніше формувати іншомовне навчальне середовище закладу професійно-технічної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування освітнього середовища закладів професійно-технічної освіти знаходиться у центрі уваги великої кількості вітчизняних науковців. Популярним є підхід до розгляду поняття «освітнє середовище» з позицій суб'єкта та об'єкта, тобто: а) освітнє середовище (з позиції суб'єкта) – це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться у соціальному і просторово-предметному оточенні [6]; б) освітнє середовище (з позиції об'єкта) – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти [4].

Науковець О. О. Єжова [1] провела ґрунтовне дослідження низки наукових підходів до визначення проблеми «освітнє середовище». Учена стверджує, що освітнє середовище ПТНЗ – це матеріальне і соціальне

оточення учня, що здійснює вплив на формування особистості майбутнього робітника у процесі здобуття ним професійно-технічної освіти. Погоджуючись у цілому, додамо, що освітнє середовище ПТНЗ – це не тільки матеріальне і соціальне оточення учня. Таке середовище має багатоканальний характер, оскільки характеризується обсягом освітніх послуг, потужністю, інтенсивністю і способами обміну освітньою інформацією, освітньою та промисловою інфраструктурою, що функціонують на принципах взаємодії різних систем у мікро та макрорівневому соціумі.

Відкрите для експериментування освітнє середовище ПТНЗ, що запроваджує ефективний сучасний менеджмент, може стати організаційною основою інноваційного розвитку професійно-технічної освіти у цілому. Як стверджує І. І. Коновальчук [3], у функціональному значенні інноваційне середовище – це не стільки сукупність певних об'єктів, а більше процес взаємодії його суб'єктів, у якій відбувається як удосконалення самого середовища, так і професійний та особистісний розвиток.

Визначальними характеристиками інноваційного освітнього середовища ПТНЗ є здатність до самовідтворення й самооновлення у відповідності із потенційними можливостями усіх складових його елементів. Невичерпним джерелом розвитку інноваційного освітнього середовища ПТНЗ є соціально-педагогічна ініціатива, яка розглядається як: а) пропозиція, що спрямована на досягнення змін у різних напрямках освіти; б) здатність висувати нові ідеї; в) уміння і бажання їх самостійно розпочинати і втілювати. Інноваційна соціально-педагогічна ініціатива передбачає добровільність, новаторство, професіоналізм, відповідальність за результати діяльності, тощо.

Вивчення науково-методичної літератури та фахових публікацій показує, що значна кількість науковців і викладачів-практиків системи ПТНЗ (Герлянд Т. М., Мельник О. С., Павлова М. Б., Андрейко Я. І., Посторонко А. І., Царьова Є. В., Алферчик М. М., та ін.) експериментує і

описує одержані результати проектної роботи у професійно-освітньому середовищі.

Мета публікації – обґрунтувати доцільність та визначити трансдисциплінарні характеристики мультилінгвального навчально-виробничого середовища ПТНЗ.

Для вирішення поставленої мети використовувалися загальнонаукові **методи дослідження** теоретичного рівня (системний аналіз, порівняння, класифікація, систематизація, інтегрування), а також описові елементи методу педагогічного експерименту (конструювання нових педагогічних явищ), застосування яких уможливило об'єктивне вивчення порушених питань, узагальнення матеріалів дослідження, обґрунтування доцільності імплементації мультилінгвального навчально-виробничого проектування як способу організації інноваційного навчального процесу у професійному училищі.

Виклад основного матеріалу. Оскільки учні ПТНЗ беруть активну участь у міжнародних змаганнях професійної майстерності, їздять на міжнародні тренінги, практикуми, обміни досвідом і просто на роботу за кордон, освітнє середовище їхнього закладу може запропонувати їм участь у мультилінгвальних навчально-виробничих проектах, тобто надати учням можливість набувати професійних досвід у мультилінгвальному професійному середовищі, створеному на базі їхнього ПТНЗ.

Ми пропонуємо власний, авторський підхід до організації навчального процесу у професійному училищі – мультилінгвальне навчально-виробниче проектування. Перший експериментальний проект зі створення особливого освітнього середовища засобами мультилінгвального навчально-виробничого проектування успішно пройшов у Чернівецькому вищому комерційному училищі ЧВКУ КНТЕУ (далі ЧВКУ). Експеримент мав назву «Англійська мова як інструмент особистісного і професійного зростання». У ньому брали участь: 1) учні ЧВКУ КНТЕУ та студенти кафедри англ. мови факультету іноземних мов Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі

ЧНУ); 2) викладачі ЧВКУ та викладачі кафедри англ. мови факультету іноземних мов ЧНУ; 3) волонтери Корпусу миру США.

Зазначимо, що метод проектів у дидактичній системі ПТНЗ – це сукупність взаємоузгоджених навчально-пізнавальних прийомів, спрямованих на розв'язання певної виробничої проблеми, з обов'язковою презентацією результату спільної або індивідуальної діяльності. Ретельно дослідивши типи, особливості та способи організації проектів, пропонуємо власний підхід до імплементації проектної технології, а саме – англомовне навчально-виробниче проектування.

На наш погляд, навчально-виробничий проект – це цілеспрямована самостійна діяльність студентів, що відбувається під гнучким керівництвом викладача/майстра, і спрямовується на вирішення дослідницьких прагматичних завдань для одержання матеріалізованого кінцевого продукту. Такий проект поєднує теорію з практикою і набутим фаховим досвідом. Крім того, необхідно врахувати, що іноземна мова на рівні цього типу проекту є засобом спілкування у професійному середовищі, тобто, інструментом, а не самоціллю.

Зрештою, експериментальне мультилінгвальне навчально-виробниче проектування набуло відкритого характеру, оскільки на дійстві були присутні керівники проекту – директор училища та зав. кафедрою англ. мови ЧНУ; викладачі та майстри виробничого навчання, потенційні роботодавці.

Інтеракція у процесі проектної діяльності відбувалася виключно англійською мовою, яка була не самоціллю, а засобом спілкування у професійному середовищі. Зауважимо, що у проекті брали участь україномовні, румуномовні та англомовні представники вищої та професійно-технічної школи, таким чином усі учасники дійства знаходилися у мультилінгвальному середовищі з одного боку, і монолінгвальному – з іншого.

Навчально-виробниче проектування мало триєдину мету. *По-перше*, використання англ. мови у виробничій ситуації, максимально наближеній

до реалій сьогодення – учні ПТНЗ готували традиційні британські десерти, знаходячись у англomовному середовищі, яке створювали студенти університету під керівництвом волонтерів Корпусу миру США.

По-друге, студенти ЧНУ, майбутні вчителі та перекладачі, працювали англomовними інструкторами у професійному середовищі кухарів-кондитерів, максимально активізуючи набуті теоретичні знання з лінгвокраїнознавства та методики викладання англ. мови.

По-третє, викладачі спецдисциплін училища, співпрацюючи з викладачами ЧНУ, спостерігали за роботою студентів у змішаних групах, контролюючи рівень аплікативності набутих учнями та студентами знань з фахових дисциплін.

Експеримент був спробою створити трансдисциплінарне навчально-виробниче середовище. Проблему трансдисциплінарності гармонійного освітнього середовища досліджує велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців [2; 5; 7; 8; 9; 10]. Ми розглядаємо трансдисциплінарність як ресурс синергії академічного і прикладного типів знань у процесі вирішення спільних виробничих проблем. Префікс «транс» у цьому випадку означає злиття навчальних дисциплін з метою повноцінного голістичного розуміння сучасного світу (у нашому випадку – виробничого процесу).

За визначенням Л. Міта [8], трансдисциплінарність розпочинаються з проблеми, у процесі розв'язання якої актуалізуються знання з тих дисциплін, які необхідні для цього. В успішному трансдисциплінарному навчальному середовищі суб'єкт учіння ставиться до окремих предметів не просто як до виокремленого джерела певного об'єму знань, а як до «читання світу з унікальної точки сприйняття» [9].

Перебіг проекту показав, що у трансдисциплінарному навчально-виробничому середовищі відбувається активна участь учнів у процесі творення знань; діалогічний підхід до навчання і виховання; орієнтування на емоційну й пізнавальну сферу навчання, урахування власного досвіду учнів; застосування голістичного підходу, згідно з яким людина є єдністю тілесного, духовного й психічного і є нерозривно пов'язаною з суспільним

і екологічним середовищем; поєднання різних предметів і видів діяльності для опанування певною сукупністю знань; створення педагогічних умов для трансгресивності, долання умовних меж, тощо.

Вважаємо, що проведений мультилінгвальний навчально-виробничий проект мав трансдисциплінарні характеристики освітнього середовища, оскільки продемонстрував:

- відсутність протиріччя і неузгодженості з існуючими науковими концепціями та дисциплінами;
- доцільне використання єдиного понятійного апарата, властивого обраному професійному середовищу, що дозволяє досягти взаємоузгодженості у використанні концепцій різних наукових напрямів і бути зрозумілим усім учасникам проекту;
- застосування особливої методології, яка дає можливість здійснювати одночасне моделювання проблем різних дисциплін з метою одержання результату спільної діяльності;
- ефективність голістичного підходу до організації і добору способів виконання проектного завдання;
- доцільність, взаємоузгодженість і ефективність кооперативної роботи представників ВНЗ і ПТНЗ.

Отже, проведений мультилінгвальний навчально-виробничий проект мав трансдисциплінарний характер, оскільки уможлиблював поєднання різних навчальних дисциплін і максимальне наближення учіння до власного досвіду учнів. Навчально-виробничий проект розпочинався з проблеми, де у процесі розв'язання цієї проблеми актуалізувалися знання з тих дисциплін, які необхідні для реалізації ідеального або матеріалізованого продукту проектної діяльності. Робота у проекті вимагала повного «розпредмечування знань» або компактного «відтворення» тих мисленнєвих і практичних операцій і дій, які колись здійснювалися у процесі наукового дослідження (пізнання) явищ або предметів.

Зауважимо, що у процесі *підготовки, моніторингу* якості походження етапів реалізації ідеї та *презентації* готового продукту викладач, керівник

навчально-виробничого проекту, здійснював власне психолого-педагогічне проектування процесу навчально-пізнавальної діяльності учнів. Це передбачало: прогнозування, організацію, моніторинг динаміки розвитку, коректування, підсумкову діагностику, висновки та саморефлексію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Моніторинг перебігу експерименту та висновки, отримані у результаті педагогічної рефлексії, підтвердили припущення про те, що проведений мультилінгвальний навчально-виробничий проект створює особливе трансдисциплінарне середовище, яке здатне формувати основи професійної практичної діяльності на будь-якому освітньому рівні. Такі проекти базуються на творчому, нестандартному підході у вирішенні професійних завдань, інтелектуальній лабільності та вмінні орієнтуватися у нестандартних ситуаціях. Убачаємо *перспективи подальших розвідок* у дослідженні впливу аудиторного простору на формування гармонійного, креативного мультилінгвального навчально-виробничого середовища.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Єжова О. О. Створення освітнього середовища, спрямованого на формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів / О. О. Єжова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 15, кн. 1. – С. 464-471.

2. Заболотна О. А. Трансдисциплінарність як стратегія практичної реалізації засад альтернативної освіти [Електронний ресурс] / О. А. Заболотна. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 6. – С. 35-38.

3. Коновальчук І. І. Інноваційне середовище як засіб розвитку інноваційної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів /

І. І. Коновальчук // Вісник Житомирського державного університету: Педагогічні науки. – Житомир, 2014. – Випуск 4 (76). – С. 62-66.

4. Мадзігон В. М. Проектування освітньо-інформаційного середовища майбутнього / В. М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць; [ред. кол.; наук. ред. – О. М. Топузов]. – К.: Педагогічна думка, 2012. – [Вип. 12]. – 784 с.

5. Мокий В. С. Трансдисциплінарна конструкція гармонічного образования / Мокий В. С., Шегай О. Е., Жамборова А. О. // Інститут Трансдисциплінарних Технологій. – Доступ до джерела: <http://www.anoitt.ru/tdbiblioteka/tdkonstr.php2> – Заголовок з екрану.

6. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.

7. Bernstein, J. H. (2014). Disciplinarity and transdisciplinarity in the study of knowledge. *Informing Science*, 17, 241-273. Retrieved from <http://www.inform.nu/Articles/Vol17/ISJv17p241-273Bernstein0681.pdf>

8. Meeth, L. R. Interdisciplinary studies: A matter of definition [Electronic resource] // Change: The Magazine of Higher Learning. – 1978. – Vol. 10, Iss. 7 – P. 10. – The electronic version of print. publ. – Available from: Taylor & Francis Online. doi: 10.1080 /00091383.1978.10569474.

9. Moss D. Interdisciplinary Education in the Age of Assessment / David M. Moss. – NY: Taylor & Francis, 2008. – 205 p.

10. Nicolescu B. Manifesto of Transdisciplinarity / B. Nicolescu. – New York: SUNY Press, 2002. – 176 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мартинюк Веронія Адамівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов Чернівецького вищого комерційного училища КНТЕУ.

Коло наукових інтересів: навчально-виробниче проектування, трансдисциплінарність, можливості віртуального середовища у навчанні іноземних мов.